

NORSK FAGLITTERÆR
FORFATTER- OG
OVERSETTERFORENING

STRATEGI 2022–2025

STRATEGI 2022–2025

Om NFFO

Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO) består av rundt 5000 medlemmer som skriver og oversetter alle typer faglitteratur. Foreningen ble stiftet i 1978 som en sammenslutning for faglitterære forfattere, og i 1990 ble Norsk faglitterær oversetterforening innlemmet i organisasjonen.

NFFOs formål er å sikre medlemmenes faglige og økonomiske interesser, arbeide for god faglitteratur og trygge yringsfriheten. Respekt for og ivaretagelse av opphavsretten er grunnleggende for foreningens arbeid. NFFO tilbyr juridisk bistand og andre medlemsfordeler og inviterer medlemmene inn i et sosialt og faglig fellesskap der de kan utvikle og opprettholde en identitet som faglitterære forfattere og oversettere. Foreningen driver politisk påvirkningsarbeid, samarbeider med andre litteratur- og språkorganisasjoner, skaper oppmerksomhet om faglitteratur og forhandler fram avtaler med myndigheter, forlag og andre aktører om vilkår for utgivelse og bruk av faglitterære verk.

Myndighetene har godkjent NFFO som representativ organisasjon for det faglitterære fellesskapet i Norge, og en sentral del av foreningens arbeid er derfor forvaltningen av de kollektive vederlagsmidlene som tilføres Det faglitterære fond. Midlene fordeles hovedsakelig ut som ulike typer stipender til faglitterære forfattere og oversettere, men brukes også på andre typer tiltak som kommer hele det faglitterære feltet til gode.

NFFO er med i nordiske samarbeidsfora og bidrar aktivt i organisasjoner som EWC (European Writers' Council), CEATL (Conseil Européen des Associations de Traducteurs Littéraires) og FIT (International Federation of Translators). I tillegg har foreningen lenge drevet solidaritetsarbeid overfor skribentkolleger i andre land, særlig i Øst-Europa og det sørøstlige Afrika.

Faglitteraturens stilling i samfunnet

Faglitteraturen er en bærebjelke for norsk språk og skriftkultur og bidrar sterkt til utviklingen av det norske kunnskapssamfunnet. Læremidler og lærebøker blir skrevet for hele utdanningsløpet fra grunnskole til høyere utdanning, fagbøker og fagartikler blir publisert innen alle akademiske disipliner og for ulike sektorer av arbeidslivet, og en stor bredde av allmenn sakprosa blir utgitt hvert år. Kulturrådets statistikk «Kunst i tall» viser at faglitteratur til sammen sto for minst 2,2 milliarder kroner i samlede inntekter fra boksalg i 2020.

Med sine bøker bidrar NFFOs medlemmer på ulike måter til en informert befolkning av barn, unge og voksne, et mer opplyst og åpent samfunn og en rikere offentlighet, både lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Gjennom å skrive tekster bygget på krav til etterrettelighet og dokumentasjon fremmer faglitterære forfattere demokrati, dannelse og kritisk refleksjon og forteller om, gir innsikt i og skaper sammenheng til samfunnet vi lever i. Faglitterære utgivelser danner en motvekt mot falske nyheter og ukritisk kildebruk, og gir muligheten

til fordypning og lengre resonnementer i en hverdag preget av høyt tempo og raske skifter. Oversettere av faglitteratur har en særlig rolle ved å sørge for at perspektiver fra hele verden blir gjort tilgjengelig for norske lesere.

NFFOs forvaltning av kollektive vederlagsmidler er en viktig grunn til at det finnes en mangfoldig faglitteratur på norsk. Det faglitterære fond får sine inntekter fra det statlige bibliotekvederlaget og fra betaling for bruk og kopiering av opphavsrettslig beskyttede åndsverk i ulike samfunnssektorer. Midlene som kommer gjennom Kopinor, er den største kilden, og de viktigste avtaleområdene gjelder bruken av kopier i skolen og i høyere utdanning. Inntektene til fondet har vokst jevnt gjennom mange år, noe som i seg selv er et direkte resultat av at faglitteraturen faktisk blir lest og brukt. Grunnlaget for veksten hviler på prinsippet om «penger inn, penger ut»: En forfatter eller oversetter som blir tildelt stipend, må publisere sitt verk på en måte som kan bidra med nye inntekter til fondet.

Strategiperioden 2022–2025

Faglitterære forfattere og oversetteres ytringsfrihet og opphavsrett til egne åndsverk er fundamentet for at NFFO og Det faglitterære fond finnes. Best mulig ivaretagelse av de ideelle og økonomiske rettighetene til denne gruppen må derfor alltid være kjernen i foreningens arbeid. NFFO er dessuten blant de største opphaverorganisasjonene i Norge, noe som ikke bare gir stor makt og betydelig gjennomslagskraft, men samtidig innebærer en forpliktelse til å ta ansvar på vegne av et større fellesskap. NFFO skal framover fortsette å være ledende i å synliggjøre og argumentere for opphavsrettens betydning, både nasjonalt og internasjonalt.

NFFO har siden starten kjempet for å oppnå større anerkjennelse for faglitteraturen. Men til tross for at mye er oppnådd gjennom årenes løp, er det fremdeles områder i bokbransjen, politikken og samfunnet der faglitterære forfattere og oversettere har en svakere stilling enn de burde ha. Det er dessuten flere utviklingstrekk knyttet til litteraturens og lesingens posisjon i samfunnet generelt som gir grunn til bekymring, og som NFFO vil gi særlig oppmerksomhet de kommende årene.

Med dette som bakgrunn har NFFO følgende hovedmål for perioden 2022–2025:

Hovedmål 1: Ha flere enn 5600 medlemmer og et lavere aldersgjennomsnitt enn i dag

En stor medlemsmasse er avgjørende for å sikre NFFOs legitimitet og representativitet, både som bransjeaktør, politisk påvirker og forvalter av kollektive vederlagsordninger. Medlemstallene viser en jevn nedgang siden toppåret i 2015 og er de siste årene redusert med i gjennomsnitt 85 per år, fra nesten 5600 til like i overkant av 5000 ved inngangen til 2022. Medlemmene i NFFO er i gjennomsnitt 64 år, og gjennomsnittsalderen har steget med 5 år de siste 12 årene. Menn er i flertall i foreningen, men kvinneandelen har økt fra 36 til 40 prosent fra 2009 til i dag. Vi mangler tall som viser den totale mengden faglitterære forfattere og oversettere i Norge, men det er ingen grunn til å tro at de blir færre og eldre. NFFO må derfor ha som ambisjon både å stanse nedgangen i medlemsmassen og senke snittalderen i årene som kommer. Dette krever at vi både rekrutterer nye medlemmer og klarer å beholde de medlemmene vi har.

Den digitale utviklingen gir økte muligheter til å skape åndsverk og til å gjøre dem tilgjengelig for flere, men byr også på en rekke opphavsrettslige utfordringer. I akademia stiller myndig-

hetene krav om at stadig flere tekster skal gjøres fritt tilgjengelig gjennom såkalt åpen tilgang, og i skoleverket tilbyr flere aktører digitalt innhold som ikke er opphavsrettslig beskyttet. Når faglitterære forfattere må frasi seg de økonomiske rettighetene til åndsverkene de skriver, står både identiteten som forfatter og tilførselen av kollektive vederlagsmidler til Det faglitterære fond på spill. NFFO må ha som ambisjon å være en forening for alle som skriver og oversetter faglitteratur, uten at det skal gå på bekostning av de grunnleggende prinsippene for tildeling av stipend.

Faglitteratur på norsk blir rikere og mer variert hvis de som skriver og oversetter den, har ulike erfaringer og bakgrunner. Rekruttering av flere medlemmer handler derfor også om å få flere til å begynne å skrive og oversette faglitteratur på både bokmål og nynorsk. NFFO må særlig styrke sin kompetanse på og ha større bevissthet om spørsmål som gjelder inkludering og mangfold. Det er viktig å legge til rette for at flere personer med flerspråklig kompetanse kan bli faglitterære forfattere og oversettere i Norge.

NFFO må skaffe seg mer kunnskap om hvilke typer medlemmer vi har, og hvorfor de er medlemmer av foreningen. Fordelene med å være medlem må synliggjøres for alle medlemstyper, og særlig må den faglige profilen og det faglige fellesskapet foreningen utgjør, styrkes. Prosessen som endte opp med en lansering av «Etisk sjekkliste for sakprosa», er et godt eksempel på hva foreningen kan bidra til. I tillegg må vi skaffe oss bedre oversikt over og nå ut til dem som potensielt kan bli medlemmer. Informasjon om stipendene fra Det faglitterære fond, og fellesskapets betydning for at fondet blir tilført nye vederlagsmidler, blir en sentral oppgave i denne sammenhengen.

Innen utgangen av 2025 skal NFFO

- rekruttere som medlemmer mer enn halvparten av alle som siden 2020 har skrevet eller oversatt sin første faglitterære bok
- ha en medlemsmasse med større bredde av erfaringer og bakgrunner
- få flere medlemmer til å engasjere seg i foreningen
- gjennomføre flere medlemstiltak som styrker foreningens faglige profil
- skaffe seg mer og bedre kunnskap om faglitterære forfattere og oversettere, både medlemmer og ikke-medlemmer

Hovedmål 2: Heve faglitteraturens status i kunnskapssektoren

Mange av NFFOs medlemmer skriver bøker og ulike typer tekster for skoleverket og i akademia, men kunnskapssektoren har likevel for lav bevissthet om faglitteraturens betydning for elever, studenter, fagfellesskapet og allmennheten.

Vitenskapelig ansatte ved universiteter, høyskoler og institutter opplever et press om å prioritere publisering av forskningsartikler på engelsk i tidsskrift som gir poeng i det såkalte tellekant-systemet, og som legges ut med åpen tilgang. Økt internasjonalisering og tilgjengelighet har naturligvis mange gode sider ved seg også sett fra et forfatterperspektiv, men må ikke skje på bekostning av respekt for opphavsretten, prinsippet om akademisk frihet og utviklingen av norsk som fagspråk. NFFO vil derfor intensivere sitt arbeid i UH-sektoren og arbeide for at faglitterær praksis får sin rettmessige anerkjennelse og plass i det akademiske systemet. Vitenskapelig ansatte må kunne anse skriving av lærebøker og fagbøker som naturlig del av sitt akademiske virke og oppleve at fagformidling gjennom populærvitenskapelig sakprosa anerkjennes i større grad enn i dag. NFFO må også bidra til å sette den oversatte faglitteraturens betydning for akademia på

agendaen. Å vise hvilke muligheter som ligger i stipendene fra Det faglitterære fond, blir en sentral oppgave framover, særlig overfor yngre akademikere. I den forbindelse er det også viktig å øke kunnskapen om opphavsrett. På sikt vil utviklingen med at stadig flere tekster legges ut med åpen tilgang, kunne medføre betydelig reduksjon i inntektene til fondet.

Situasjonen for forfattere som skriver læremidler for grunn- og videregående skole, er heller ikke tilfredsstillende. I forbindelse med den siste læreplanreformen (fagfornyelsen) viser det seg at flere kommuner foreløpig ikke har kjøpt inn nye verk, og særlig gjelder dette for fysiske bøker. Manglende innkjøp av oppdaterte læremidler er et problem både for lærere, elever, forlag og læremiddelforfattere. NFFO må jobbe aktivt mot sentrale, regionale og lokale myndigheter for å bedre forholdene. En viktig del av argumentasjonen vil være at læremidler og lærebøker må finnes tilgjengelig både fysisk og digitalt. For selv om det digitale formatet har noen åpenbare fortrinn med tanke på tilgjengelighet, individuell tilpasning og variasjon i innhold, viser forskning at trykte bøker i mange sammenhenger gir bedre grunnlag for læring og for lesing av lengre tekster. Det må derfor ikke være et spørsmål om enten-eller, men en forståelse for at behovet er både-og.

Digitale læremidler utfordrer også rettighetssituasjonen. For det første har de etablerte forlagene inntil nå ikke villet innlemme digitale læremidler i normalkontrakten med NFFO. En av begrunnelsene er at det er vanskelig å formulere standardvilkår for et format der det er mange ulike bidragsytere i tillegg til forfatteren. NFFO må argumentere for at selv om forfatternes rolle til dels er endret, så er den ikke mindre viktig enn før, og at en normalkontrakt er et riktig virkemiddel også på dette området. For det andre er det stadig flere aktører som etablerer seg i tillegg til de tradisjonelle forlagene på den digitale arenaen, hvorav flere mangler respekt for og kunnskap om opphavsretten. Dette gjelder for eksempel det offentlige drevne NDLA (Nasjonal digital læringsarena), som publiserer innhold med lisenser der teksten ikke er opphavsrettslig beskyttet slik at Kopinor kan innhente vederlagsmidler på vegne av det faglitterære fellesskapet. NFFO må følge opp disse problemstillingene grundig.

Innen utgangen av 2025 skal NFFO

- styrke kjennskapet til foreningen og Det faglitterære fond ved samtlige UH-institusjoner
- jobbe for at UH-sektoren etablerer insentivordninger for skriving av norskspråklige lærebøker og forskningsformidling i bokform
- medvirke til at det finnes norskspråklige lærebøker i flest mulig fag
- bidra til at flere vitenskapelig ansatte har utviklet en identitet som faglitterære forfattere
- sette den oversatte faglitteraturens betydning for akademia og norsk fagspråk på agendaen i flere sammenhenger
- øke kunnskapen om og respekten for opphavsrett og det litterære kretsløpet blant elever, studenter, ansatte og ledelse i hele utdanningssystemet, fra grunnskole til høyere utdanning
- bidra til at alle elever i Norge har tilgang til oppdaterte læremidler skrevet av faglitterære forfattere, i både fysisk og digitalt format
- inngå en avtale om normalkontrakt med Den norske Forleggerforening som omfatter digitale læremidler

Hovedmål 3: Forbedre vilkårene for å skrive og oversette allmenn sakprosa

«Kunstnerundersøkelsen 2013», som ble utført av Telemarksforskning på vegne av Kulturdepartementet, viste at gjennomsnittsinntekten for en frilans faglitterær forfatter og oversetter var på 196 000 kroner i året. Dette synliggjør at behovet for bedre vilkår for denne gruppen er særlig presserende.

Normalkontrakten med Den norske Forleggerforening om utgivelse av faglitterære verk inneholder standardbetingelser som legger til rette for likebehandling, forutsigbarhet og litterær bredde. Regjeringen som ble valgt høsten 2021, har varslet at en boklov vil bli foreslått for Stortinget, og etter all sannsynlighet vil muligheten til å inngå normalkontrakter bli hjemlet der. NFFO må argumentere for at opphaveres forbedrede vilkår bør forankres i selve loven på best mulig måte. Videre vil foreningen jobbe for at normalkontrakten styrkes til forfatternes fordel i løpet av strategiperioden. Én av hovedoppgavene blir å forhandle frem bedre betingelser for utgivelser i trykt format. En annen er at normalkontrakten må utvides til å omfatte billigbøker, lydbøker og digital lydbokstrømming, der veksten i bokmarkedet er størst. Det er bra å nå fram til leserne på flere måter, men prisen for digitale bokformater er stort sett lavere enn for den tradisjonelle papirboka, og konsekvensen er dermed at også forfatterens inntjening går ned. Avtalevilkårene må ta hensyn til dette. For oversetterne ble en ny og modernisert normalkontrakt med Den norske Forleggerforening iverksatt i 2020. NFFO må følge med på om denne virker etter intensjonen.

Det begrensede markedet for norskspråklig litteratur krever at staten bidrar med direkte støtte til forfattere, oversettere, forlag og andre aktører på litteraturfeltet. Faglitterære forfattere og oversettere er forfordelt sammenlignet med andre skribentgrupper, med færre tilgjengelige statlige kunstnerstipender og betydelig lavere avsetninger til innkjøpsordningene som omfatter sakprosa. Et innkjøp fra Kulturrådet gjør at sentrale sakprosa-bøker blir gjort tilgjengelig for befolkningen gjennom folke- og skolebibliotekene over hele landet, og gir en solid betaling til de forfatterne og oversetterne som blir innkjøpt. NFFO vil jobbe for at staten behandler sakprosa og skjønnlitteratur som like viktige i utviklingen av norsk språk og litteratur. Foreningen vil også fortsette sitt engasjement i NORLA og jobbe for at mer norsk sakprosa blir gjort tilgjengelig på andre språk. Dette vil også kunne være en inntektskilde av betydning for forfattere av allmenn sakprosa.

Stipender fra Det faglitterære fond er ofte avgjørende for at mange faglitterære forfattere og oversettere igangsetter nye prosjekter. Foreningens stipendpolitikk skal legge til rette for at flere kan utvikle sitt forfatterskap eller sin oversettervirksomhet. Kollektive vederlagsordninger har alltid vært høyt verdsatt og prioritert av NFFO fordi dette er en måte å forvalte opphavsrettigheter på som kommer flest mulig til gode. Oppmerksomheten må likevel også rettes mot individuelle ordninger. Siden 2018 har staten via Norwaco tildelt NFFO kompensasjon for privatkopiering av faglitterære verk, som foreningen er forpliktet til å videreutbetale individuelt. Selv om kompensasjonen ikke utgjør store utbetalinger til den enkelte, er det viktig at NFFO utfører oppdraget på en ryddig og gjennomsiktig måte. I 2021 ble dessuten lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett vedtatt av Stortinget, noe som kan medføre at NFFO må gjøre noen justeringer i hvordan vi forvalter Det faglitterære fond.

Flere av NFFOs medlemmer har inntekter fra foredrag og annen type formidlingsvirksomhet basert på bøkene de har skrevet eller oversatt. Koronapandemien har imidlertid ført til en dramatisk reduksjon av slike oppdrag siden 2020, og i tillegg har den synliggjort hvor svake de sosiale rettighetene for frilansere er. NFFO må derfor i det videre også ha oppmerksomheten rettet mot slike forhold.

Innen utgangen av 2025 skal NFFO

- bidra til at staten prioriterer sakprosa betydelig høyere i Kulturrådets innkjøpsordninger, de statlige stipendene og andre virkemidler
- oppnå bedre standardvilkår for forfattere av allmenn sakprosa i normalkontraktene som er avtalt med Den norske Forleggerforening
- inngå avtale om at alle kjente utnyttelsesformer av et verk blir omfattet av normalkontrakten med Den norske Forleggerforening
- ha en stipendforvaltning som sørger for at flere kan leve av å skrive og oversette sakprosa
- etablere en permanent ordning for utbetaling av kompensasjon for privatkopiering
- medvirke til at frilansere har bedre sosiale rettigheter

Hovedmål 4: Bidra til at flere skriver sakprosa for barn og unge

Skal barn og unge kunne hevde seg i et kunnskapsbasert og høyteknologisk samfunn, må de ha gode skrive- og leseferdigheter og mestre kildekritikk og sjangerforståelse. Det er derfor bekymringsfullt at antall lesere blant barn og unge går ned, og at mer tid brukes på annen underholdning enn bøker. Foreningen !les, som NFFO er medlem av, mener nøkkelen til å motivere barn og unge til å ville lese er å tilby dem et mangfold av tekster å velge mellom. Siden sakprosa og skjønnlitteratur gir ulik lesekompetanse, er det viktig at barn og unge møter begge deler i tidlig alder, og at det finnes en stor variasjon av temaer og uttrykk slik at alle finner bøker som frister dem.

NFFO skal være en pådriver i arbeidet for å øke leselysten blant barn og unge generelt og for sakprosaen spesielt og må først og fremst bidra til at det skrives og oversettes flere sakprosabøker på både bokmål og nynorsk for målgruppen. I 2021 ble kun 51 titler påmeldt Kulturrådets innkjøpsordning for sakprosa for barn og unge, og antallet bør økes betydelig. Tallet er enda lavere under innkjøpsordningen for oversatt litteratur, der bare ti sakprosabøker for barn og unge ble påmeldt samme år. En styrking av innkjøpsordningene vil legge til rette for både at flere velger å skrive eller oversette denne typen bøker, og at flere unge lesere får tilgang til bøkene gjennom skolebibliotekene.

Både eksisterende NFFO-medlemmer og fremtidige forfattere og oversettere må oppfordres og motiveres til å skrive og oversette sakprosa for barn og unge. Stipender fra Det faglitterære fond er et sentralt virkemiddel for å få både eksisterende NFFO-medlemmer og fremtidige forfattere og oversettere til å igangsette prosjekter som blir til sakprosabøker for den yngre målgruppen. NFFO må også gjennomføre flere tiltak som retter medlemmenes oppmerksomhet mot denne målgruppen, og jobbe for at betingelsene for slik sakprosa blir forbedret i hele det litterære kretsløpet. En særlig viktig jobb er å fremforhandle bedre vilkår for denne typen bøker i normalkontrakten med Den norske Forleggerforening.

Innen utgangen av 2025 skal NFFO

- bidra til at antall årlige utgivelser av sakprosa for barn og unge øker betydelig
- gjennomføre flere tiltak i foreningens regi som motiverer til skriving og oversettelse av sakprosa for barn og unge
- synliggjøre sakprosa for barn og unge i offentligheten, gjerne i samarbeid med andre organisasjoner
- fremforhandle bedre vilkår for forfattere av sakprosa for barn og unge i avtale om normalkontrakt med Den norske Forleggerforening

Hovedmål 5: Systematisere og utvide kunnskapsgrunnlaget for NFFOs arbeid

NFFO har gjennom hele sin historie vært opptatt av å skaffe til veie kunnskap om norsk faglitteratur og betydningen den har for det norske samfunnet. I en særstilling i dette arbeidet står oppbyggingen av forskningsmiljøene for norsk sakprosa, men foreningen har også selv gjennomført og bestilt undersøkelser og rapporter om aktuelle problemstillinger til bruk i forhandlinger, politisk påvirkningsarbeid og annet. For å oppnå de strategiske målene som NFFO setter seg, må foreningen likevel i større grad enn i dag systematisere og basere sitt arbeid på et bredt kunnskapsgrunnlag, også når det gjelder stipendforvaltningen. Slik vil innsikten bli større, ikke bare hos NFFOs administrasjon, tillitsvalgte og enkeltmedlemmer, men også hos resten av bransjen, samarbeidspartnere, journalister, politikere og andre samfunnsaktører.

NFFO må vite hvilken effekt statlige og andre virkemidler har for medlemmene, og til enhver tid være oppdatert på faglitteraturens status i de ulike leddene i det litterære kretsløpet. Foreningen må få bedre oversikt over hvilke kunnskapskilder som finnes både nasjonalt og internasjonalt, og i tillegg kartlegge hvilke problemstillinger som ikke er belyst. Noen ganger kan NFFO selv utføre eller initiere innhenting av tall og analyser, mens det i andre tilfeller vil være en fordel å samarbeide med andre om å skaffe nødvendig kunnskap. Generelt bør NFFO jobbe for at den litteratursosiologiske forskningen i Norge styrkes. Foreningen må også oppfordre myndighetene til å igangsette utredninger og andre undersøkelser som kan utrede grunnlaget for en samlet politikk for hele det faglitterære området.

Innen utgangen av 2025 skal NFFO

- etablere og tilgjengeliggjøre en kunnskapsbase om faglitteratur
- fremskaffe ny kunnskap om faglitteraturen og faglitteraturens stilling i samfunnet
- bli brukt jevnlig som kunnskapskilde for bransje, media, politikere og andre samfunnsaktører om spørsmål som angår faglitteratur

